

ג. התוס' העמידו הספק בזמן הזה דוקא, אבל בזמן הבית שהכל יודעים המקדש – אין זה נחשב חסרון בידיעה שהרי הכל מכירים את המקדש והיה לו לשאול. והריטב"א חולק.
 ד. לרבי עקיבא הפוסק בהעלם מקדש, יש אומרים שבאופן זה שאינו יודע מקומו – ודאי פטור אף על פי שנעלמה ממנו גם הטומאה (כן נקט הריטב"א). ויש אומרים שבודאי חייב בהעלם טומאה [שלשיטתו אין צריך 'ידיעה' במקדש], ורק אם נעלם ממנו ענין המקדש לגמרי פטור (ע' ר"י בן מגאש ורמב"ן).

בספר תורת חיים (יג) חידש – שלא כהנחה הפשוטה בראשונים שם – שבטומאת מקדש וקדשיו חייב אף מי שלא שב מידיעתו, שאין לנו ללמדה משאר שגגות שהרי שונה היא שנצרכת לה ידיעה בתחילה.

דף טו

כא. א. במה שוים ובמה שונים קידוש המשכן וכליו בדורו של משה וקידוש העזרות וכלי המקדש לדורות?

ב. כיצד מקדשים את העיר?

ג. כיצד מקדשים את העזרה?

ד. האם ניתן לקדש את העזרה במנחת-חמץ, ומדוע?

א. קידוש העזרה נעשה במלך ונביא ואורים-ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד – כשם שהיה במשכן (ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, וכן תעשו – לדורות. ושם היה משה שהוא מלך ונביא ואחיו כהן גדול, ואו"ת ושבעים זקנים. רש"י)

יש אומרים שאמנם המשכן לא נעשה על פי אורים ותומים אבל נעשה על פי דיבור ממש שדיבר עם משה, אך לדורות אין די בנביא אלא צריך גם דיבור על ידי אורים ותומים. ויש אומרים שאף לדורות אין צריך שאלה באו"ת אלא די שיהיו הם קיימים.

ואולם קידוש הכלים נשתנה ממה שהיה במשכן, שאז נתקדשו במשיחה ככתוב, ואילו לדורות מתחנכים בעבודה (וימשחם ויקדש אתם – אותם במשיחה ולא לדורות במשיחה אלא בעבודה, ככתוב כלי השרת אשר ישרתו במ בקדש).

משמע בתוס' שקידוש הכלים במשכן היה נצרך כל אותם דברים שנצרכו למקדש, ע"א זקנים וכד'.

ב. קידוש העיר נעשה על ידי שתי תודות. נוטלים מכל אחת לחם חמץ אחד (מאירי), ומהלכים עם הלחם סביב לעיר, שתי הלחם קדימה ובית דין וכל ישראל לאחריהם (כפרש"י).

א. בפירוש הר"י מלונגיל נקט כפשט המשנה, שבית דין מהלכים לפני נושאי הלחם [ויתכן שיש לכוון זאת בגמרא לפי גרסת הגר"א]. אבל ברמב"ם (בית הבחירה ו,יב) מפורש כפרש"י.

ב. לפרש"י היו מהלכים מחוץ לחומה. וכן נטה הרשב"א לפי משמעות פשט הגמרא. ולפי"ז – כתב הרשב"א – היתה החומה מתקדשת, ואף מחוץ לחומה קצת – מקום הילוך התודות. והתוס' חולקים וסוברים שהיו מהלכים בפנים החומה ודעתם לקדש עד החומה ממש או אף את עובי החומה והחלונות [אבל לא מחוצה לה], או שהיו מהלכים על עוביה (עריטב"א).

נחלקו רבי חייא ורבי שמעון ברבי אם הלחמים היו הולכים במקביל (על ידי שני כהנים. רש"י) או זה אחר זה.

הרמב"ם (בית הבחירה ו,יב) פסק: בזה אחר זה.

ושרים שיר של תודה בכנורות ובנבלים ובצלצלים – על כל פנה ופנה ועל כל אבן גדולה שבירושלים. ואומר ארוממך ה' כי דליתני וגו' ושיר של פגעים / נגעים – ישב בסתר עליון בצד ש-די יתלונן עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך (הגר"א הגיה 'עליון שמת מעונך' נמחק), ה' מה רבו צרי עד לה' הישועה על עמך ברכתך סלה (להגר"א: עד 'הישועה').

'שיר של תודה' – פרש"י ומאירי וכ"מ בר"י מלוניל: מזמור לתודה. וברמב"ם אין במשמע כן. עוד משמע ברמב"ם משמע שמזמורים אלו אינם נאמרים תמיד.

'והיו מאריכים בענינים אלו כפי כח המנהיגים והמסדרים' (מאירי).

לבסוף אוכלים את התודה הפנימית, למ"ד זו כנגד זו – הפנימית היא הסמוכה לחומה. למ"ד זו אחר זו – היא האחרונה הסמוכה לב"ד, והשניה נשרפת – עפ"י נביא.

א. יש אומרים שיתכן גם הפוך, שיאכלו את החיצונה וישרפו הפנימית (ע' מאירי ועוד). ויש מי שכתב שיתכן ששניהם ייאכלו – הכל כפי הוראת הנביא.

ב. מדברי ר"י בן מגאש נראה שלא מתקדש המקום עד שתיאכל התודה. והרשב"א תמה על כך ונקט שאין האכילה נצרכת לקידוש. ועוד צדד דקמא קמא שהילכו בו מתקדש וכ"מ בתוס'. [לדבריו לא שמענו דין אכילה בשעת הקידוש, ואולם הרמב"ם (בית הבחירה ו,יב ג) כתב לאכול כשהגיעו לסוף המקום המתקדש].

אמרו בגמרא שהקידוש נעשה בשעת בנין ואין דוחים אותו למחר.

א. הר הבית ובתי ערי חומה, מתקדשים בלא תודה ומנחה וכד' שהרי אין דבר שנאכל בתוכם ונפסל ביוצא מהם (עפ"י תוס' וריטב"א. וע' אבנ"ז (יו"ד תג) שנסתפק בכוונת התוס' אם הדר נתקדש ע"י לחמי תודה או ע"י הליכה בלבד. ובאגרות משה (יו"ד ח"ד סוס"י כב) פירש כוונתם שההר והערים מתקדשים בקביעת שמם).

ורש"י כאן כתב שלא פורש במה מקודשות ערי ישראל, ובערכין (לב): משמע שמתקדשות בשתי תודות ובשיר. (באג"מ יו"ד שם צדד בכוונת רש"י לשאול על מהות הקדושה של הערים, לא על אופן הקידוש).

ברמב"ם (שמיטה ויובל ב,טו) מבואר שלא צריך כל אלו המנויים במשנה לקדש ערי חומה, שלכך בימי עזרא קידושם הגם שבטלה קדושתן בחורבן ראשון.

ב. קדושת הארץ נעשית בחזקה (ערמב"ם בית הבחירה ו,טז). והמאירי (כאן ובמגילה י) כתב במאמר ובחזקה שמחזיקים בה בתורת ארץ ישראל, ולא בתודות ובשיר. (ובחגיגה ג: וחולין ו: כתב בשתי תודות ובשיר. וצ"ע היכן שמענו כן, ועוד הלא התודה נפסלת ביוצא. ושמה כוונתו שרק כשקדשו את העיר בהם, נתקדשה הארץ). יש מי שכתב שזו גם כוונת הרמב"ם, והחזקה מועילה רק בצירוף קדושת פה (עפ"י דבר אברהם י,י).

ג. סדר קידוש העזרה כקידוש העיר, אלא שבמקום התודות נעשה הקידוש בשיירי מנחה שדינה להאכל בתוך העזרה ונפסלת ביוצא ממנה (רמי בר חמא).

א. בקידוש הראשון של העזרה יתכן שאין שיירי מנחה כיון שלא אפשר, שהרי לא ניתן לעשות מנחה כל עוד אין עזרה מקודם – לדעת האומר אין מנחה בכמה. או גם יש לומר שהקידוש היה בבת אחת עם עשייתה, ובקמיצה ובהקטרה היתה מקומה מתקדש (עפ"י תוס'. וכאפשרות הראשונה נקטו תורא"ש ורישב"א).

ומשמע בתוס' שבלא שיירי מנחה לא נתקדשה העזרה אף לא לענין הקרבה (וכן נקט בחזו"א מנחת ל, ג-ה). ויש מהאחרונים שמצדדים שרק לענין תיחום מקום האכילה צריך את שיירי המנחה, אבל העזרה מתקדשת אף בלא שיירי המנחה (עפ"י הנצי"ב; שבט הלוי ח"א רב).

ב. ר"י בן מגאש כתב שהעזרה מתקדשת בתודה [בחלק הניתן לכהנים]. והרשב"א תמה על כך. וכ"ד שאר ראשונים שהעזרה מתקדשת בשיירי מנחה ולא בתודה.

ג. גם בשיירי מנחה שמקדשים בהם העזרה, אוכלים חלה אחת ושורפים האחרת (עפ"י תפארת ישראל). ויש מי שכתב ששתיהן נאכלות (עפ"י מרחשת סוף ח"ב בלקוטים).

ד. אי אפשר לקדש במנחת חמץ, שהרי אסור להחמיץ את המנחה, גם את שייריה (לא תאפה חמץ חלקים...). והמנחה היחידה של ציבור הנאכלת בעזרה שבאה מחמץ היא מנחת ביכורים שבעצרת, ואי אפשר לקדש בה שהרי הקידוש נעשה בשעת הבנין ואין הבנין דוחה יום-טוב. ואי אפשר לבנות ולקדש במוצאי יו"ט – לפי שאין בונים בלילה. ולמחרת כבר נפסלה המנחה ב'נותר'. ולקדש הלחם מערב יו"ט אי אפשר – שהרי שחיטת הכבשים מקדשתו קדושת-הגוף, (ולמ"ד תנור מקדש – א"א לאפותם מאתמול, כי ייפסלו בלינה. תוס') – הלכך לא אפשר.

כב. האם מותר להגן ולהתרפאות בדברי תורה?

אמר רבי יהושע בן לוי: אסור להתרפאות בדברי תורה. ולא רק ברוקק על המכה (– שלוחש אחר הרקיקה. רש"י) שעל זה שנינו הלוחש על המכה אין לו חלק לעולם הבא, וכדברי רבי יוחנן שאין מזכירים שם שמים על הרקיקה, אלא אף בלחישת מקראות על המכה שלא ברקיקה – אסור.

ואולם להגן מותר, וכפי שהיה רבי יהושע בן לוי נוהג לקרוא שיר של פגעים קודם שנתו.

התוס' כתבו על פי הסוגיא בשבת, שבמקום סכנה מותר לומר פסוקים להתרפאות. וכן מובא בפוסקים (טשו"ע יו"ד קעט, ח).

ולשון הרמב"ם (עכו"ם יא, ב): 'הלוחש על המכה וקורא פסוק מן התורה וכן הקורא על התינוק שלא יבעת, והמניח ספר תורה או תפילין על הקטן בשביל שישן – לא די להם שהם בכלל מנחשים וחוברים אלא שהן בכלל הכופרים בתורה שהן עושיין דברי תורה רפואת גוף ואינן אלא רפואת נפשות שנאמר 'ויהיו חיים לנפשך', אבל הבריא שקרא פסוקין ומזמור מתהילים כדי שתגן עליו זכות קריאתו וינצל מצרות ומנזקים – הרי זה מותר'. מפשט דבריו משמע שאף במקום סכנה אין להתרפא בדברי תורה, אך אם עושה כן כדי שזכות הקריאה תעלה לו להצילו י"ל שמותר (ע' תו"ח שהעוסק בתלמוד תורה לשם שמים, לקיים מצות השם שצוה ללמוד, ומתכוין שתועיל לו זכות הלימוד שיתרפא מחליו – שפיר דמי, שהרי תלמוד תורה אדם אוכל מפירותיו בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא), וכן כשאומר פסוקים דרך תפילה. וכן פירש המאירי האמירה המובאת בגמרא על קדחת, שהיא כעין תפילה והבטחה, אבל בדרך לחש אסור. ומשמע גם כן אף במקום סכנה. והרישב"א תירץ ששם הוא להגן (וע' גם תו"ח), וכן מה שנוהגים לקרוא פסוקים ליולדת.

עוד משמע ברמב"ם, שגם להגן אין מותר אלא באופן שתגן עליו זכות הקריאה. ואולם הרשב"א כתב שהשימוש בקמיעים הוא בכלל ההתרפאות.

עוד פרטי דינים בלחישת על המכה – ע' בסנהדרין קא.